

VARKENSHOUDERIJ: DUURZAAMHEID IN BEGINSTADIUM

Kees de Bont en Arjan Wisman

De varkenshouderij in Nederland doet moeite om zich tot een duurzame bedrijfstak te ontwikkelen. Bij veel relevante aspecten (milieu en welzijn) in dit verband blijkt dat er in de sector nog veel gedaan moet worden. Gelijktijdig zijn er ook duidelijke verbeteringen te zien. Die vooruitgang is van belang voor de maatschappelijke acceptatie van de sector, die binnen de EU ook te maken heeft met toenemende concurrentie. Dit zijn enkele conclusies uit de rapportage van het LEI over de varkenshouderij in het rapport over de duurzaamheid van de landbouw.

Economie

In financieel opzicht heeft de varkenshouderij tot 2004 een moeilijke periode achter de rug. De opbrengstprijzen waren in de jaren 2002 en 2003 laag, waardoor ook de inkomens uit het bedrijf gemiddeld zeer laag of zelfs negatief waren. Bij die teleurstellende resultaten is er overigens wel een grote spreiding: tussen de beste 20% en de slechtste 20% van de bedrijven is het verschil in inkomen in een jaar, bijvoorbeeld 2002, ruim 110.000 euro per bedrijf. Bij de laagste, duidelijk negatieve, inkomens in dat jaar zitten ook veel grote bedrijven. Mede door de lage inkomens en de forse ontsparingen in genoemde jaren kwam de continuïteit van sommige bedrijven in gevaar. Het aantal bedrijven met varkens is, mede door stimulansen van de overheid in het kader van het mest- en reconstructiebeleid (opkoopregelingen), de laatste jaren fors afgenomen. Dat geldt ook voor het aantal gespecialiseerde varkensbedrijven. Bovendien werd in de jaren 2001 en 2002 op ruim 80% van de varkensbedrijven meer afgeschreven dan geïnvesteerd. Deze bedrijven verouderden dus, terwijl in feite meer geïnvesteerd moet worden om aan de toekomstige eisen op het gebied van welzijn te voldoen.

Milieu

De score van de varkenshouderij ten opzichte van het milieu laat een wat wisselend beeld zien, waarbij per saldo van een verbetering kan worden gesproken. Door het krimpen van de varkensstapel in Nederland daalt de totale mineralenbelasting, maar per bedrijf en per hectare fluctueren de overschotten aan stikstof. Voor fosfaat is er wel een geleidelijke vermindering van het overschot te zien. Hetzelfde geldt voor de emissie van ammoniak, terwijl de uitstoot van het broeikasgas methaan vanuit de varkenshouderij eveneens een dalende trend laat zien. Ook de omvang van het gebruik van energie en van leidingwater per bedrijf is de laatste jaren afgenomen. Het energiegebruik is verminderd door een betere isolatie van de stallen en een betere afstemming tussen verwarming en mechanische ventilatie.

Welzijn en gezondheid

Wat betreft welzijn is onder meer de overgang van individuele naar groepshuisvesting van zeugen aan de orde (biggen, vleesvarkens en opfokzeugen worden altijd in groepen gehouden). Een vrij groot deel van de bedrijven met zeugen moet de overstap naar groepshuisvesting nog maken. Omdat Nederland niet alleen een belangrijke exporteur van varkensvlees, maar ook van biggen en varkens is, staat het transport over grote afstanden soms ter discussie. Een groot deel van de biggen wordt de laatste jaren vooral uitgevoerd naar Spanje en Italië, waarbij met name Italië een belangrijk bestemmingsland is. Na de toetreding van de landen in Midden- en Oost-Europa, wordt een deel van de biggen ook uitgevoerd naar Hongarije en Polen. Erg belangrijk is dat de varkenssector na de varkenspest in 1997 in Nederland niet meer getroffen is door een uitbraak van een besmettelijke dierziekte; bij de MKZ-uitbraak in 2001 zijn geen varkens besmet. Wel zijn de kosten van gezondheidszorg de laatste jaren per zeug sterk opgelopen, onder meer door extra entingen en controles. Voor vleesvarkens stegen de kosten minder snel. Door de sector wordt onder meer veel aandacht gegeven aan de bestrijding van de ziekte van Aujeszky. Hiermee zijn vorderingen geboekt, zodat nu gewerkt wordt aan het kunnen stoppen met vaccineren tegen deze ziekte. Op het gebied van

voedselveiligheid doen zich met varkensvlees weinig problemen voor. De laatste jaren is bijvoorbeeld het aandeel varkensarkassen met salmonella duidelijk gedaald. Door een dalend gebruik van antibiotica als diergeneesmiddel is het aantal dieren met te veel resten hiervan in het vlees minimaal.

Arbeid

Met de forse daling van het aantal varkensbedrijven neemt ook de werkgelegenheid in de bedrijfstak de laatste jaren af. Door de sterke veranderingen in de markt, de toegenomen concurrentie in de EU en de slechte bedrijfsresultaten tot 2004 kan ook de mogelijkheid van opvolging geringer worden. Op de helft van de bedrijven is de ondernemer ouder dan 50 jaar. Om de werkomstandigheden in de (intensieve) veehouderij te verbeteren wordt gewerkt aan het aanpakken van een tiental belangrijke knelpunten. Te denken valt hierbij aan het handmatige verstrekken van voer en het verplaatsen van de voerkar of het handmatige verplaatsen van biggen. Overigens is het ziekteverzuim onder werknemers in de veehouderij lager dan in andere, niet-agrarische bedrijfstakken.

Meer informatie:

Rapport PR 05.01 *Duurzame landbouw in beeld*